

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Затверджую»

**Ректор СНАУ, д.с.г.н.,
професор**

_____ В.І. Ладика
«__» _____ 2019 р.

"Методика викладання у вищій школі"

ПРОГРАМА навчальної дисципліни підготовки магістрів

спеціальності 101 Екологія

(Шифр дисципліни за ОПП ГС.01)

2019 рік

Розроблено та внесено: кафедрою екології та ботаніки факультету агротехнологій та природокористування Сумського національного аграрного університету

Розробники програми: Онопрієнко В.П., д.пед.н., професор кафедри екології та ботаніки

Обговорено:

**На засіданні навчально-методичної ради факультету агротехнологій та природокористування
«08 _»квітня _____ 2019 __р., протокол №1419**

**На засіданні методичної ради СНАУ,
« ____» _____ 2017 __р., протокол № _____ .**

Рекомендовано до затвердження за спеціальністю - 101 Екологія

Вченою радою СНАУ « ____ » _____ 2017 р., протокол № _____ .

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Методика викладання у вищій школі

Спеціальність: **101 Екологія**

Факультет: агротехнологій та природокористування

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань: 10 – Природничі науки	<i>Нормативна</i>	
Модулів – 2	Спеціальність: 101 Екологія	Рік підготовки:	
19 істових модулів: 3		2019-2020	2019-2020
		Курс	
		1	1
Загальна кількість годин - 105		Семестр	
		1	1
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	ОС: <i>Магістр</i>	14 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		61 год.	93 год.
Індивідуальні завдання:			
-			
Вид контролю:			
		<i>екзамен</i>	<i>екзамен</i>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 41,9/58,1 (44/61)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати у студентів систему знань та навичок, вміння викладати навчальні дисципліни; ознайомити із знаннями про особливості викладання дисциплін у вузах; ознайомити із особливостями професійної майстерності та педагогічної техніки викладача; надання студентам магістратури цілісної і логічно-послідовної системи знань про дидактику підготовки кадрів вищої кваліфікації, розкриття концепції, основи теорії, методики і методології викладання дисциплін у системі ВШ.

Завдання:

- 1) формування теоретичних уявлень про МВ у ВШ як навчальну дисципліну, її мету, завдання; ознайомлення з поняттями, категоріями, методами, технологіями МВ у ВШ; з'ясування її місця в системі наук;
- 2) висвітлення особливостей методів викладання у ВШ;
- 3) ознайомлення зі структурою і змістом навчального процесу у ВНЗ;
- 4) оволодіння педагогічними формами освітньої взаємодії зі студентами, навчитися творчо застосовувати знання і способи діяльності, засвоєнні під час вивчення навчальних дисциплін;
- 5) наочність планувати, організувати та аналізувати різноманітні види навчальних і позааудиторних занять. Використовувати найбільш ефективні методи навчання, виховання і розвитку студентів;
- 6) набуття початкового досвіду ведення науково-методичної роботи, дослідно-експериментальних форм педагогічної діяльності;
- 7) ознайомлення з кращим педагогічним досвідом викладачів ВНЗ України, апробування найбільш ефективних прийомів і методів навчання, що застосовуються в системі викладання навчальних дисциплін.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

оволодіти знаннями та вміннями, які безпосередньо пов'язані з ефективним розв'язанням актуальних проблем викладацької діяльності. Попереднє оволодіння науковими фактами, педагогічними концепціями, ідеями дозволить студентам не тільки пояснити існуючі проблеми, але й спрогнозувати їх подальший розвиток, ужити необхідних заходів, щоб запобігти небажаним наслідкам.

знати:

- критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі;
- між предметні зв'язки методики викладання із іншими дисциплінами;
- сучасні інтерактивні методи навчання студентів;
- форми організації навчання студентів;
- норми, критерії оцінювання знань, умінь студентів, повідомлення їм та отримання від них зворотнього зв'язку;
- специфіку застосування новітніх освітніх технологій у вищій школі;
- особливості організаторської, координаційної та управлінської діяльності у вищого навчального закладу;
- психологічні особистісні якості викладача ВШ, професійні вимоги до нього.

вміти:

- аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення - найсучаснішого педагогічного досвіду;
- застосування методів, прийомів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (бесіди, діалогу, дискусії, мозкової атаки, сюжетно-рольової гри, роботи в групах тощо);

- планування структури, змісту, процесу організації лекції, практично-семінарського заняття;
- укласти лекційні тексти за передбачуваною схемою, планом;
- творчо проводити семінарські, практичні заняття, а також СПТ;
- добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності;
- застосовувати сучасні освітні технології;
- забезпечувати виконання розвиваючої, координуючої, управлінської функції викладача у ВНЗ;
- здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.

1. Програма навчальної дисципліни

(рекомендована науково-методичним центром вищої освіти МОН України для використання у навчальному процесі (протокол № 3 від 05.05.06 р.).

МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Змістовий модуль 1. Нова роль вищої освіти в сучасному світі

Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки

Глобалізація світової економіки. Прихід транснаціональних компаній на ринок України. Зміни на українському ринку праці. Вимоги транснаціональних компаній до якості робочої сили. Необхідність освіти упродовж всього життя. Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти. Перетворення світового освітнього простору на однополюсну систему. Негативні наслідки цього процесу для України, шляхи їх подолання. Транснаціональні навчальні заклади: плюси і мінуси для України. Процес інтернаціоналізації вищої освіти. Активне застосування поширених світових мов. Інтернаціоналізація змісту навчальних предметів, узгодження навчальних планів і програм. Мобільність студентів, викладачів та науковців. Ринок праці та ринок освітніх послуг: час конвергенції. Нова роль населення у формуванні ринку освітніх послуг. Необхідність активізації держави, власників підприємств та організацій в процесі розвитку освітнього ринку.

Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах

Формування системи вищої освіти європейських країн. Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО). Сучасні принципи будови та завдання вищої освіти у розвинених країнах. Доступ громадян до освіти. Заклади освіти. Ступеневість освіти. Кваліфікації. Організація навчання, академічний рік і екзамени. Методи і засоби навчання. Навчання студентів-іноземців. Характеристика вищої освіти в США. Система освіти у Великій Британії. Сучасна система освіти в Німеччині. Особливості здобуття вищої освіти у Франції. Характеристика вищої освіти Італії.

Тема 3. Стан вищої освіти в Україні.

Рівень відповідності вищих навчальних закладів вимогам сучасного ринку праці. Характеристика освітньої системи, яку Україна успадкувала від СРСР. Еволюція вищої освіти в 90-х роках і причини прискорення її розвитку після 2000 р. Рівень відповідальності вищої освіти вимогам ринку праці та розвитку продуктивних сил в Україні та світі. Якість вищої освіти в Україні. Проблеми визнання українських дипломів в Європі і світі. Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти. Ринкові тенденції в розвитку вищої освіти в Україні. Тенденція перетворення вищої освіти на товар: негативні і позитивні моменти. Прогнози розвитку світового освітнього ринку. Необхідність формування фахової компетентності під час навчання у вищих закладах освіти. Використання коротких

навчальних програм з орієнтацією на глибоку професійну підготовку. Перспективи розвитку професіоналізованого навчання.

Тема 4. Болонський процес як засіб інтеграції вищої освіти європейських країн

Євроінтеграція як соціально-економічний процес. Чинники євроінтеграції вищої освіти. Хронологія подій Болонського процесу. Залучення європейських держав до Болонського процесу. Основні документи Болонського процесу:

- Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти чотирьох міністрів, що презентують Великобританію, Німеччину, Італію і Францію (Сорбонна, 25 травня 1998 р.).
- Зона європейської вищої освіти: Спільна заява європейських міністрів освіти (Болонья, 18–19 червня 1999 р.).
- Формування майбутнього. Конференція європейських вищих навчальних закладів і освітніх організацій (Саламанка, 29–30 березня 2001 р.).
- До зони європейської вищої освіти: Комюніке зустрічі європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту (Прага, 18–19 травня 2001 р.).
- Створення загальноєвропейського простору вищої освіти: Комюніке Конференції міністрів, відповідальних за вищу освіту (Берлін, 19–20 вересня 2003 р.).

МОДУЛЬ II. ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Змістовий модуль 2. Болонський процес і проблеми модернізації вищої освіти в Україні

Тема 5. Головні спонукальні фактори Болонського процесу та його зміст

Зростання труднощів в діяльності європейських університетів. Посилення конкуренції з боку американських вищих навчальних закладів. Відставання вищих навчальних закладів Європи від американських у сфері розвитку матеріально-технічної, фінансової та кадрової бази. Величезна різноманітність європейських навчальних закладів. Необхідність гармонізації архітектури системи європейської вищої освіти. Визначальні властивості європейської вищої освіти: якість, взаємна довіра держав і вищих навчальних закладів, сумісність структури освіти та кваліфікацій на доступеному і після ступеновому рівнях, мобільність студентів, привабливість освіти. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти (шість цілей Болонського процесу): введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти. Подальші дії для досягнення шести цілей Болонського процесу: прийняття системи легкозрозумілих і адекватних ступенів; прийняття системи двоциклової освіти (доступеневе і післяступеневе навчання); запровадження системи кредитів — системи накопичення кредитів (ECTS) або інших сумісних з нею систем, які спроможні забезпечити як диференційовано-розрізняльну, так і функції накопичення; сприяння мобільності студентів і викладачів (усунення перешкод вільному пересуванню студентів і викладачів); забезпечення високоякісних стандартів вищої освіти; сприяння європейському підходу до вищої освіти (запровадження програм, курсів, модулів із “європейським” змістом); навчання протягом усього життя; спільна праця вищих навчальних закладів і студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів у заснуванні та формуванні Зони європейської вищої освіти.

Тема 6. Принципи і шляхи адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи перезарахування кредитів (ECTS)

Характерні особливості ECTS. Базові елементи системи: інформація (стосовно навчальних програм і здобутків студентів), взаємна угода (між закладами-партнерами і студентом), використання кредитів ECTS (визначення навчального навантаження студентів). Основні документи ECTS: інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін.

Загальні умови користування ECTS. Зобов'язання з боку навчального закладу. Кредити ECTS: структура, призначення, зв'язок з академічним навантаженням студента (години занять). Особливості призначення і присвоєння кредитів ECTS. Координатори ECTS: університетський координатор, факультетський координатор. Зміст та структура інформаційного пакету навчального закладу, факультету, навчальної дисципліни, змістового кредиту. Структура курсу з присвоєння ступенів (структурно-логічна схема, навчальний план). Опис предмета курсу. Опис дисципліни курсу. Шкала оцінювання ECTS. Європейська система “полегшеної шкали оцінювання” навчальних досягнень студента. Сумісність різних систем оцінювання зі шкалою ECTS.

Тема 7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України

Узгодження і поєднання національних компонентів вищої освіти різних країн із вимогами Болонського процесу щодо створення Зони європейської вищої освіти. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і європейських держав. Передумови входження вищої освіти України до Болонського процесу: адаптація законодавства, структурні зміни освіти, запровадження у систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS), проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Основними завданнями для створення умов щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у навчальних закладах III–IV рівнів акредитації є: розроблення структурно-логічних схем підготовки фахівців за усіма напрямками та спеціальностями; запровадження модульної системи організації навчального процесу, системи тестування та рейтингового оцінювання знань студентів; організація навчального процесу на базі програм навчання, які формуються як набір залікових кредитів; введення граничного терміну навчання за програмою навчання, включаючи граничний термін бюджетного фінансування; створення нового покоління галузевих стандартів вищої освіти; розроблення індивідуальних графіків навчального процесу з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи організації навчального процесу; зарахування на навчання до вищого навчального закладу тільки за напрямками підготовки; вдосконалення наявного та створення нового навчально-методичного, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення навчання в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу; формування програм навчання усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів на основі освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників та освітньо-професійних програм підготовки, які передбачають можливі зміни співвідношення обсягів кредитів освітньої та кваліфікаційної складових підготовки; введення інституту викладачів-кураторів індивідуальних програм навчання.

Тема 8. Система міжнародних освітніх стандартів ISO-9000

Необхідність узгодження змісту вищої освіти в різних країнах і труднощі на цьому шляху. Стандартизація у сфері освіти. Офіційні і неофіційні міжнародні стандарти в освіті. Порівняння міжнародних стандартів освіти. Рух до створення міжнародних стандартів програм підготовки фахівців окремих професій. Роль і можливості міжнародних банківданих про освіту. Підходи, які існують в Україні щодо розробки моделі “ідеального випускника університету”.

Змістовий модуль 3. Необхідність перебудови методики та організації викладання у вищій школі

Тема 9. Нові підходи до організації навчання у вищих навчальних закладах України

Основні заходи з підготовки та програма проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Розробка та експериментальна перевірка технології застосування елементів Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) в системі вищої освіти України та створення сучасної системи управління якістю освітньої діяльності суб'єктів навчального процесу. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах України в кредитно-модульній системі підготовки фахівців. Поняття про кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП) як модель організації навчального процесу; заліковий кредит як одиницю виміру навчального навантаження; модуль як задокументовану завершену частину освітньо-професійної програми; змістовий модуль як систему поєднаних навчальних елементів, відповідних певному навчальному об'єктові. Структура і вимоги до складання основних компонентів КМСОНП: інформаційний пакет; договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом; академічна довідка. Формування та реалізація індивідуального навчального плану студента. Контроль за індивідуальним навчальним планом студента. Форми організації навчання в умовах КМСОНП. Організаційно-методичне забезпечення КМСОНП. Контроль успішності студента та шкала оцінювання навчальних досягнень студента. Державна атестація студентів. Нормування навчального навантаження студента і викладача. Особливості переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їхнього навчання. Стипендіальне забезпечення студентів. Перспективи участі ВНЗ у формуванні і розвитку корпоративних університетів як нової форми підвищення кваліфікації працівників.

Тема 10. Посилення уваги до психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності

Посилення інтересу до навчання на підставі майбутньої конкуренто-спроможності фахівця на ринку праці. Рівень підготовки і рівень заробітної плати спеціаліста. Планування професійної кар'єри працівника залежно від рівня та якості його підготовки. Розвиток пізнавального інтересу як мотив пізнавальної діяльності. Формування пізнавального інтересу. Методи формування пізнавальних інтересів. Формування навичок ефективної комунікації. Вербальні та невербальні форми спілкування. Розвиток уміння слухати один одного. Роль зворотного зв'язку для побудови ефективної комунікації. Значення групової динаміки для формування і розвитку єдиної команди. Визначення цілей групи та ролей її членів. Стадії розвитку групи. Роль лідера групи.

Тема 11. Поширення тренінгових і консалтингових методів у навчальному процесі

Визначення тренінгового методу навчання, його переваги та недоліки. Основні елементи тренінгу. Міні-лекція. Робота в міні-групах. Презентація групової роботи. Організація дискусій. Заключний коментар тренера. Активне застосування візуалізації під час проведення тренінгу. Основні правила використання засобів візуалізації. Матеріально-технічна база візуалізації. Технологія візуалізації. Фази тренінгу. Фаза планування та підготовки до тренінгу. Проведення тренінгу. Фаза оцінки ефективності тренінгу. Зміст і значення роздаткових матеріалів. Правила і порядок їх підготовки. Використання консалтингових методів під час навчання. Допомога в пошуку та класифікації інформації. Підтримка під час визначення сильних та слабких сторін студентів і слухачів. Сприяння розв'язанню конфліктів всередині навчальної групи.

Тема 12. Посилення уваги до самостійної роботи студентів з боку викладачів

Визначення поняття “самостійна робота студентів”. Основні цілі й форми самостійної роботи. Створення мотивації до ефективної самостійної роботи. Система контролю результатів самостійної роботи. Допомога в плануванні часу при організації самостійної роботи студентів. Розробка алгоритмів, графіків та засобів контролю часу. Сприяння

ефективному пошуку необхідної інформації. Використання сучасних методів її аналізу та класифікації. Розвиток навичок узагальнення результатів аналізу. Підтримка студентів під час пошуку майбутнього місця роботи. Робота з носіями необхідної інформації. Розвиток уміння ефективною селекції інформації про вакантні посади. Допомога під час розробки особистого резюме.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ												
Змістовий модуль 1. <i>Нова роль вищої освіти в сучасному світі</i>												
Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки		2	2	-	-	5	-	2	2	-	-	-
Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах		2	2	-	-	5	-	2	2	-	-	-
Тема 3. Стан вищої освіти в Україні. Рівень відповідності вищих авчальних закладів вимогам сучасного ринку праці.			4	-	-	2	-	2	2	-	-	-
Тема 4. Болонський процес як засіб інтеграції вищої освіти європейських країн		2	2	-	-	7	-	-	2	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1		6	10	-	-	19	-	6	8	-	-	-
МОДУЛЬ II. ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ												
Змістовий модуль 2. <i>Болонський процес і проблеми модернізації вищої освіти в Україні</i>												
Тема 5. Головні спонукальні фактори Болонського		2	2	-	-	3	-	-	-	-	-	-

процесу та його зміст												
Тема 6. Принципи і шляхи адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи перезарядування кредитів (ECTS)		2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України			4	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Система міжнародних освітніх стандартів ISO-9000		2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2		6	10		-	22	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Необхідність перебудови методики та організації викладання у вищій школі												
Тема 9. Нові підходи до організації навчання у вищих навчальних закладах України		2	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Посилення уваги до психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності			2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 11. Поширення тренінгових і консалтингових методів у навчальному процесі			2	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 12. Посилення уваги до самостійної роботи студентів з боку викладачів			4	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3		2	10	-	-	20	-	-	-	-	-	-

Усього годин:	105	14	30	-	-	61	-	6	8	-	91

3. Теми та план лекційних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки 1. Глобалізація світової економіки. 2. Прихід транснаціональних компаній на ринок України. Зміни на українському ринку праці. 3. Вимоги транснаціональних компаній до якості робочої сили. Необхідність освіти упродовж всього життя. 4. Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти. 5. Перетворення світового освітнього простору на однополюсну систему. Негативні наслідки цього процесу для України, шляхи їх подолання. 6. Транснаціональні навчальні заклади: плюси і мінуси для України.	2
2	Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах 1. Формування системи вищої освіти європейських країн. 2. Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО). 3. Сучасні принципи будови та завдання вищої освіти у розвинених країнах. 4. Доступ громадян до освіти. Тема 3. Стан вищої освіти в Україні. 1. Якість вищої освіти в Україні. 2. Проблеми визнання українських дипломів в Європі і світі. 3. Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти. 4. Ринкові тенденції в розвитку вищої освіти в Україні.	2
3	Тема 4. Болонський процес як засіб інтеграції вищої освіти європейських країн 1. Євроінтеграція як соціально-економічний процес. 2. Чинники євроінтеграції вищої освіти. Хронологія подій Болонського процесу. 3. Залучення європейських держав до Болонського процесу. 4. Основні документи Болонського процесу	2
4	Тема 5. Головні спонукальні фактори Болонського процесу та його зміст 1. Зростання труднощів в діяльності європейських університетів. 2. Посилення конкуренції з боку американських вищих навчальних закладів. 3. Відставання вищих навчальних закладів Європи від американських у сфері розвитку матеріально-технічної, фінансової та кадрової бази. 4. Величезна різноманітність європейських навчальних	2

	закладів. 5. Необхідність гармонізації архітектури системи європейської вищої освіти.	
5	Тема 6. Принципи і шляхи адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи перезарахування кредитів (ECTS) 1. Характерні особливості ECTS. 2. Базові елементи системи: інформація, взаємна угода (між закладами-партнерами і студентом), використання кредитів 3. Основні документи ECTS: інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін. 4. Загальні умови користування ECTS. Зобов'язання з боку навчального закладу. 5. Кредити ECTS: структура, призначення, зв'язок з академічним навантаженням студента	2
6	Тема 7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України 1. Узгодження і поєднання національних компонентів вищої освіти різних країн із вимогами Болонського процесу щодо створення Зони європейської вищої освіти. 2. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. 3. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і європейських держав. Тема 8. Система міжнародних освітніх стандартів ISO-9000 1. Необхідність узгодження змісту вищої освіти в різних країнах і труднощі на цьому шляху. 2. Стандартизація у сфері освіти. 3. Офіційні і неофіційні міжнародні стандарти в освіті.	2
7	Тема 9. Нові підходи до організації навчання у вищих навчальних закладах України 1. Основні заходи з підготовки та програма проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації. Тема 10. Посилення уваги до психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності 1. Посилення інтересу до навчання на підставі майбутньої конкуренто-спроможності фахівця на ринку праці. 2. Рівень підготовки і рівень заробітної плати спеціаліста. Тема 11. Поширення тренінгових і консалтингових методів у навчальному процесі 1. Визначення тренінгового методу навчання, його переваги та недоліки. 2. Основні елементи тренінгу. Міні-лекція. Робота в міні-групах. 3. Презентація групової роботи. 4. Організація дискусій. Тема 12. Посилення уваги до самостійної роботи студентів з боку викладачів 1. Визначення поняття “самостійна робота студентів”. 2. Основні цілі й форми самостійної роботи.	2

	3. Створення мотивації до ефективної самостійної роботи.	
	Разом:	14

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти. Перетворення світового освітнього простору на однополюсну систему.	2
2	Доступ громадян до освіти. Заклади освіти. Ступеневість освіти. Кваліфікації. Організація навчання, академічний рік і екзамени. Методи і засоби навчання.	2
3	Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти. Ринкові тенденції в розвитку вищої освіти в Україні.	2
4	Тенденція перетворення вищої освіти на товар: негативні і позитивні моменти. Прогнози розвитку світового освітнього ринку. Необхідність формування фахової компетентності під час навчання у вищих закладах освіти.	2
5	Євроінтеграція як соціально-економічний процес. Чинники євроінтеграції вищої освіти. Хронологія подій Болонського процесу.	2
6	Величезна різноманітність європейських навчальних закладів. Необхідність гармонізації архітектури системи європейської вищої освіти. Визначальні властивості європейської вищої освіти: якість, взаємна довіра держав і вищих навчальних закладів, сумісність структури освіти та кваліфікацій на доступневому і після ступеневому рівнях, мобільність студентів, привабливість освіти. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти	2
7	Кредити ECTS: структура, призначення, зв'язок з академічним навантаженням студента (години занять). Особливості призначення і присвоєння кредитів ECTS. Координатори ECTS: університетський координатор, факультетський координатор. Зміст та структура інформаційного пакету навчального закладу, факультету, навчальної дисципліни, змістового кредиту. Структура курсу з присвоєння ступенів (структурно-логічна схема, навчальний план).	2
8	Стандартизація у сфері освіти. Офіційні і неофіційні міжнародні стандарти в освіті. Порівняння міжнародних стандартів освіти.	2
9	Поняття про кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП) як модель організації навчального процесу; заліковий кредит як одиницю виміру навчального навантаження; модуль як задокументовану завершену частину освітньо-професійної програми; змістовий модуль як систему поєднаних навчальних елементів, відповідних певному навчальному об'єктові. Структура і вимоги до складання основних компонентів КМСОНП	2
10	Методи формування пізнавальних інтересів. Формування навичок ефективної комунікації. Вербальні та невербальні форми спілкування. Розвиток уміння слухати один одного. Роль	2

	зворотного зв'язку для побудови ефективної комунікації.	
11	Значення групової динаміки для формування і розвитку єдиної команди. Визначення цілей групи та ролей її членів. Стадії розвитку групи. Роль лідера групи.	2
12	Міні-лекція. Робота в міні-групах. Презентація групової роботи. Організація дискусій. Заключний коментар тренера. Активне застосування візуалізації під час проведення тренінгу.	2
13	Основні правила використання засобів візуалізації. Матеріально-технічна база візуалізації. Технологія візуалізації.	2
14	Основні цілі й форми самостійної роботи. Створення мотивації до ефективної самостійної роботи. Система контролю результатів самостійної роботи. Допомога в плануванні часу при організації самостійної роботи студентів.	2
15	Сприяння ефективному пошуку необхідної інформації. Використання сучасних методів її аналізу та класифікації. Розвиток навичок узагальнення результатів аналізу.	2
	Разом:	30

5. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки. Процес інтернаціоналізації вищої освіти.	5
2	Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах. Сучасні принципи будови та завдання вищої освіти у розвинених країнах. Доступ громадян до освіти.	5
3	Тема 3. Стан вищої освіти в Україні. Характеристика освітньої системи, яку Україна успадкувала від СРСР. Рівень відповідальності вищої освіти вимогам ринку праці та розвитку продуктивних сил в Україні та світі. Якість вищої освіти в Україні. Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти.	2
4	Тема 4. Болонський процес як засіб інтеграції вищої освіти європейських країн. Євроінтеграція як соціально-економічний процес. Чинники Євроінтеграції вищої освіти. Залучення європейських держав до Болонського процесу. Основні документи Болонського процесу.	7
5	Тема 5. Головні спонукальні фактори Болонського процесу та його зміст. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти: введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти.	3
6	Тема 6. Принципи і шляхи адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи перезарахування кредитів (ECTS). Характерні особливості ECTS. Базові елементи системи: інформація	5

	(стосовно навчальних програм і здобутків студентів), взаємна угода (між закладами-партнерами і студентом), використання кредитів ECTS (визначення навчального навантаження студентів). Основні документи ECTS: інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін. Загальні умови користування ECTS. Зобов'язання з боку навчального закладу. Кредити ECTS: структура, призначення, зв'язок з академічним навантаженням студента. Особливості призначення і присвоєння кредитів ECTS.	
7	Тема 7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Узгодження і поєднання національних компонентів вищої освіти різних країн щодо створення Зони європейської вищої освіти. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і європейських держав. Передумови входження вищої освіти України до Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS), проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.	6
8	Тема 8. Система міжнародних освітніх стандартів ISO-9000. Необхідність узгодження змісту вищої освіти в різних країнах і труднощі на цьому шляху. Стандартизація у сфері освіти. Офіційні і неофіційні міжнародні стандарти в освіті. Порівняння міжнародних стандартів освіти. Рух до створення міжнародних стандартів програм підготовки фахівців окремих професій.	8
9	Тема 9. Нові підходи до організації навчання у вищих навчальних закладах України. Поняття про кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП) як модель організації навчального процесу. Структура і вимоги до складання основних компонентів КМСОНП: інформаційний пакет; договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом; академічна довідка. Формування та реалізація індивідуального навчального плану студента. Контроль за індивідуальним навчальним планом студента. Форми організації навчання в умовах КМСОНП.	4
10	Тема 10. Посилення уваги до психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності. Посилення інтересу до навчання на підставі майбутньої конкуренто-спроможності фахівця на ринку праці. Планування професійної кар'єри працівника залежно від рівня та якості його підготовки. Розвиток пізнавального інтересу як мотив пізнавальної діяльності. Формування пізнавального інтересу. Формування навичок ефективної комунікації. Вербальні та невербальні форми спілкування.	6
11	Тема 11. Поширення тренінгових і консалтингових методів у навчальному процесі. Визначення тренінгового методу навчання, його переваги та недоліки. Основні елементи тренінгу. Використання консалтингових методів під час навчання.	4
12	Тема 12. Посилення уваги до самостійної роботи студентів з боку викладачів. Визначення поняття “самостійна робота студентів”. Основні цілі й форми самостійної роботи. Створення мотивації до ефективної самостійної роботи. Система контролю результатів самостійної роботи. Розробка алгоритмів, графіків та засобів кон-	6

	тролю часу. Сприяння ефективному пошуку необхідної інформації. Підтримка студентів під час пошуку майбутнього місця роботи. Допомога під час розробки особистого резюме.	
	Разом:	61

**6. Теми та план лекційних занять
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки Глобалізація світової економіки. Прихід транснаціональних компаній на ринок України. Зміни на українському ринку праці. Вимоги транснаціональних компаній до якості робочої сили. Необхідність освіти упродовж всього життя. Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти. Перетворення світового освітнього простору на однополюсну систему. Негативні наслідки цього процесу для України, шляхи їх подолання. Транснаціональні навчальні заклади: плюси і мінуси для України.	2
2	Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах Формування системи вищої освіти європейських країн. Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО). Сучасні принципи будови та завдання вищої освіти у розвинених країнах. Доступ громадян до освіти. Тема 3. Стан вищої освіти в Україні. Якість вищої освіти в Україні. Проблеми визнання українських дипломів в Європі і світі. Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти. Ринкові тенденції в розвитку вищої освіти в Україні.	4

7. Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вплив глобалізації на розвиток вищої освіти. Перетворення світового освітнього простору на однополюсну систему.	2
2	Доступ громадян до освіти. Заклади освіти. Ступеневість освіти. Кваліфікації. Організація навчання, академічний рік і екзамени. Методи і засоби навчання.	2
3	Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти. Ринкові тенденції в розвитку вищої освіти в Україні.	2

**8. Самостійна робота
(заочна форма навчання)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вища освіта в умовах глобалізації світової економіки. Процес інтернаціоналізації вищої освіти.	7
2	Тема 2. Системи вищої освіти у постіндустріальних країнах. Сучасні принципи будови та завдання вищої освіти у розвинених країнах. Доступ громадян до освіти.	7
3	Тема 3. Стан вищої освіти в Україні. Характеристика освітньої системи, яку Україна успадкувала від СРСР. Рівень відповідальності вищої освіти вимогам ринку праці та розвитку продуктивних сил в Україні та світі. Якість вищої освіти в Україні. Роль українського законодавства в розвитку освіти. Роль держави у процесі підвищення якості вищої освіти.	7
4	Тема 4. Болонський процес як засіб інтеграції вищої освіти європейських країн. Євроінтеграція як соціально-економічний процес. Чинники євроінтеграції вищої освіти. Залучення європейських держав до Болонського процесу. Основні документи Болонського процесу.	7
5	Тема 5. Головні спонукальні фактори Болонського процесу та його зміст. Основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти: введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти.	7
6	Тема 6. Принципи і шляхи адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи перезарахування кредитів (ECTS). Характерні особливості ECTS. Базові елементи системи: інформація (стосовно навчальних програм і здобутків студентів), взаємна угода (між закладами-партнерами і студентом), використання кредитів ECTS (визначення навчального навантаження студентів). Основні документи ECTS: інформаційний пакет, навчальний контракт, перелік оцінок дисциплін. Загальні умови користування ECTS. Зобов'язання з боку навчального закладу. Кредити ECTS: структура, призначення, зв'язок з академічним навантаженням студента. Особливості призначення і присвоєння кредитів ECTS.	7
7	Тема 7. Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Узгодження і поєднання національних компонентів вищої освіти різних країн щодо створення Зони європейської вищої освіти. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Відмінність та подібність систем вищої освіти України і європейських держав. Передумови входження вищої освіти України до Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS), проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.	7
8	Тема 8. Система міжнародних освітніх стандартів ISO-9000. Необхідність узгодження змісту вищої освіти в різних країнах і	7

	труднощі на цьому шляху. Стандартизація у сфері освіти. Офіційні і неофіційні міжнародні стандарти в освіті. Порівняння міжнародних стандартів освіти. Рух до створення міжнародних стандартів програм підготовки фахівців окремих професій.	
9	Тема 9. Нові підходи до організації навчання у вищих навчальних закладах України. Поняття про кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП) як модель організації навчального процесу. Структура і вимоги до складання основних компонентів КМСОНП: інформаційний пакет; договір про навчання між студентом і вищим навчальним закладом; академічна довідка. Формування та реалізація індивідуального навчального плану студента. Контроль за індивідуальним навчальним планом студента. Форми організації навчання в умовах КМСОНП.	9
10	Тема 10. Посилення уваги до психолого-педагогічних аспектів навчальної діяльності. Посилення інтересу до навчання на підставі майбутньої конкуренто-спроможності фахівця на ринку праці. Планування професійної кар'єри працівника залежно від рівня та якості його підготовки. Розвиток пізнавального інтересу як мотив пізнавальної діяльності. Формування пізнавального інтересу. Формування навичок ефективної комунікації. Вербальні та невербальні форми спілкування.	10
11	Тема 11. Поширення тренінгових і консалтингових методів у навчальному процесі. Визначення тренінгового методу навчання, його переваги та недоліки. Основні елементи тренінгу. Використання консалтингових методів під час навчання.	8
12	Тема 12. Посилення уваги до самостійної роботи студентів з боку викладачів. Визначення поняття “самостійна робота студентів”. Основні цілі й форми самостійної роботи. Створення мотивації до ефективної самостійної роботи. Система контролю результатів самостійної роботи. Розробка алгоритмів, графіків та засобів контролю часу. Сприяння ефективному пошуку необхідної інформації. Підтримка студентів під час пошуку майбутнього місця роботи. Допомога під час розробки особистого резюме.	10
	Разом:	93

9. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. *Практичні*: практична робота, вправа, виробничо-практичні методи.

2. **Методи навчання за характером логіки пізнання**: аналітичний, індуктивний та дедуктивний методи, методи синтезу.

3. **Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів**: проблемний, дослідницький, репродуктивний, пояснювально-демонстративний.

Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100	100
13	13	14	8	8	8	8	8	(80+20)	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	90 – 100 82-89 75-81 69-74 60-68
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D	задовільно	
60-68	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	35-59
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	0-34

Рекомендована література
Базова

1. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовтень. 2001 р. № 992/2001 // Офіційний вісник України – К., 2001. – № 43. – С. 121.
2. Болонская декларация. Совместная декларация министров образования Европы Болонья, 19 июня 1999 года
3. Авдеєнко А.П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів /А.П.Авдеєнко, Л.В.Дементій, О.Є.Поляков; /Проблеми освіти. – К.-2001.-Вип.24. – С. 108-111
4. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти в Україні: Історія, Теорія: Підручник / А.М. Алексюк .– К.:Либідь, 1998. – 560 с.
5. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. / Ю.К. Бабанский – М., 1982. –256с.
6. Болонський процес: Документи /Європейський ун-т/ З.І. Тимошенко (уклад.). - К.: Видавництво Європейського ун-ту, 2004. – 169 с.
7. Гончаренко О. М. Права людини в Україні: навч. посіб. / О.М. Гончаренко. – К.: Знання, 2008. – 207 с.
8. Дидактика современной школы Под ред. В.А.Онищука. – К.: Рад. Школа, 1987. – 350 с.
9. Законодавство України про працю : Збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2003. – 944 с.
10. Застосування телекомунікаційних засобів у навчальному процесі (психолого-педагогічні аспекти): навчально-методичний посібник / авт. кол.; за ред. М.Л. Смульсон. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
11. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи. – К.: Знання, 2009. – 387 с.
12. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А. Брінклі, Б. Десанте, М. Флегм та ін. За ред. О.І. Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр „Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”. – 2003. – 144 с.
13. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Навчальний посібник. - К.: ЧП, 2007. – 211 с.
14. Олійник А.Ю. Правознавство. – К.: Знання., 2008. – 388 с.
15. Ортинський В Л. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / В.Л. Ортинський; М-во освіти і науки України, Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
16. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. / З. Слєпкань – К., 2000.
17. Чужикова В. В. Методика викладання права. – К.: КНЕУ, 2010. – 428 с.
18. Яворська Г. Х. Педагогіка для правників: Навч. посібник / Г.Х. Яворська. – К.: Знання, 2004. – 335 с.

Допоміжна

1. Всесвітня декларація про вищу освіту для ХХІ ст.: підходи, практичні заходи та рамки пріоритетних дій, спрямованих на реформу та розвиток вищої освіти, схвалені Всесвітньою конвенцією з вищої освіти в Парижі 9 жовтня 1998 року //Образование в ХХІ веке. – К., 2001.
2. Державна національна програма "Освіта": Україна ХХ століття – К.: Радуга, 1994.
3. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: Довідник для працівників вищих навчальних закладів. – Вип. І. – К.: УАЗТ, 2003.

4. Національна доктрина розвитку освіти / Затверджено Указом Президента України від 17.04.2002. № 347 / 2002 // Освіта України. – № 33 за 23 квітня 2002 р.
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 1074 "Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти" від 5 вересня 1996 р.
6. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник для студ., асп. та мол. викл. ВНЗ. – К.: Либідь, 1998.
7. Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение. – Ч. II. – М.: МЭСИ, 1997.
8. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 11 – 17.
9. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи: Навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури. – К.: Кондор, 2008.
10. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М., 1980.
11. Атанов Г. Возрождение дидактики – залог развития высшей школы. – Донецк, ДСУ, 2003.
12. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. – К.: ІЗМН, 1996.
13. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. – К.: ВВП «Компас», 1997.
14. Бондар В. Технологізація підготовки фахівців в умовах запровадження державних стандартів освіти // Освіта і управління. – 2005. – Т.8. – № 2. – С. 86 – 90.
15. Вайнцвайг П. Десять заповедей творческой личности. – М., 1990.
16. Васильев Ю.В. Педагогическое управление в школе. – М.: Педагогика, 1990.
17. Васянович Г.П. Педагогіка вищої школи: Навчально-методичний посібник. – Львів: Ліга-Прес, 2003.
18. Вища освіта: Проблеми та перспективи розвитку: Міжнародна АН вищої освіти: Другі академічні читання. – К.: МО України, 1995. – 2002.
19. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / Світлана Сергіївна Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
20. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки і психології вищої школи в Україні. – К., 1995.
21. Грішнова О.А. Людський капітал (формування в системі освіти і професійної підготовки). – К.: Знання, КОО, 2001.
22. Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. – К.: Издательский центр "Просвіта", 1997.
23. Дифференцированный подход к самостоятельной работе студентов по педагогическим дисциплинам: Учеб. пособие. – О., 1995.
24. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи педуніверситету. – Житомир, 2000.
25. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в європейський простір вищої освіти. – К.: ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2003.
26. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих закладів. – К.: Український інститут менеджменту і бізнесу, 1997.
27. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя: Монография. – К.: ЦВП, 2005.

28. Канищенко Л.О., Литвин В.М. Вища школа: шляхи перебудови. – К.: Знання УРСР, 1988.
29. Коменский Я.А., Локк Дж., Руссо Ж.Ж., Песталоцци И.Т. Педагогическое наследие / Сост.: В.М. Кларин, А.Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1988. 30
30. Конюх М.С. Формування нової філософії освіти в Україні: Соціально-філософський аналіз: Монографія. – К.: Вища школа, 2001.
31. Корсак К.В. Світова вища школа: Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів: Монографія. – К.: МАУП, 1997.
32. Кудіна В.В., Соловей М.І., Спіцин Є.С. Педагогіка вищої школи. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Ленвіт, 2007.
33. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник / К.: Знання, 2005.- 486 с.
34. Легостаев И.И. Модульная концепция подготовки специалистов. – СПб.: Науч. изд. центр "Кафедра", 1997.
35. Литвин В.М. Українська культура й освіта в контексті суспільних трансформацій // Урядовий кур'єр. – 2002. – 24 вересня. – № 175.
36. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: Навч. посіб. – К.: Центр "Магістр-S" Творчої спілки вчителів України, 1996.
37. Матеріали з історії Острозької академії (1576 – 1636): Бібліограф. довідник / Упорядник І.З. Мицько. – К.: 1990.
38. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576 – 1636) / За ред. Я.Д. Ісасвича. – К., 1990.
39. Москаленко П.Г. Структурная модель науки как дидактическое основание системных знаний учащихся // Новые исследования в педагогических науках. – Вып. 2 (58). – М.: Педагогика, 1991.
40. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х.: "ОВС", 2001.
41. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навч. посіб. / За ред. акад. АПН України О.Г. Мороза. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2001.
42. Неперервна професійна освіта: Проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вид-во "Віпол", 2000.
43. Огнев'юк В.О., Фурман А.В. Принцип модульності в історії освіти. – Ч. I. УПКККО Міністерства освіти України. – К., 1996.
44. Оконь В. Введение в общую дидактику. – М.: Высш. шк., 1990.
45. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – К.: ІНТЛ, 1995.
46. Основы педагогики и психологии высшей школы / Под ред. А.В. Петровского. – М., 1986.
47. Педагогика высшей школы / Под ред. Н.М. Пейсахова.. – Казань: Изд. Каз. ГУ, 1998.
48. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. /З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005.
49. Педагогика и психология высшей школы: Учеб. пособие. – Ростов н/Д.: Феникс, 2002.
50. Педагогічна майстерність / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997.
51. Педагогічні технології у неперервній освіті: Монографія (Сисоєва С.О., Алексюк М.А., Воловик П.М., Кульчицька О.І. та ін.) / За ред. С.О. Сисоєвої. – К.:

Віпол, 2001.

52. Приходько М.І. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій для магістрів. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001.
53. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / За ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К.: Вид-во А.С.К., 2003.
54. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании: Учеб. пособие. – М.: Владос, 1996.
55. Савенкова Л.О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005.
56. Сергеева В.Ф. Виховна робота у сучасному вищому закладі освіти. Метод. реком. / В. Ф. Сергеева, В. Є. Прокопчук, Н.В. Балабуха. – Луцьк: Вежа, 2000.
57. Селівестов С.І. Деякі проблеми адаптації студентів першого курсу у вищому навчальному закладі // Проблеми освіти. – 1997. – № 2.
58. Сидоренко О.Л. Проблеми реформування системи вищої освіти в Україні: Наук.- практи. посібник для працівників системи освіти. – Х.: Торсінг, 2000.
59. Сучасна вища школа: психолого-педагогічні аспекти: Монографія / За ред. Н.Г. Ничкало. – К., 1999.
60. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: Навч. посіб.: У 2 ч. / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський державний педуніверситет, 2001.
61. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Ушинський К.Д. Вибрані твори: В 2 т. – К., 1983.
62. Фініков Т. Сучасна вища освіта: світові тенденції України. – К.: Таксон, 2002.
63. Юрченко В.І. Оптимізація взаємозв'язку у системі "студент-викладач". – К., 1997.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.pedagogics-book.ru/articles/3-4.html> - методики викладання у вищій школі
2. <https://www.stihi.ru/2011/12/27/7047> - методики викладання у вищій школі
3. http://studme.org/36660/pedagogika/metodika_prepodavaniya_v_vysshey_shkole - методики викладання у вищій школі
4. http://sociosphera.com/publication/conference/2012/138/sovremennye_metody_obuch-en-iya_v_vuze - методики викладання у вищій школі
5. <http://plantphysiol-bio.univer.kharkov.ua/materials/Teachmethod.pdf> - Національна система вищої освіти.
6. http://pidruchniki.com/11570718/pedagogika/klasifikatsiya_metodiv_navchannya_vischiy_shkoli - класифікація методів навчання у вищій школі.
7. http://imfn.lviv.ua/mi/?page_id=61 - дидактичні і методичні вимоги до академічної лекції.
8. <http://dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/163> - методика викладання у вищій школі і Болонський процес
9. <http://ppt-online.org/37698> - інноваційні методи викладання у вищій школі
10. http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/ispu_kiovist_Ficyla_Pedagogika_VSh/620.html - особливості методів навчання у вищому навчальному закладі
11. http://subject.com.ua/psychology/history_pedagog/41.html - історія педагогіки України